ئۇيغۇر خەلق لەتىپىلىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر خەلق لەتىپىلىرى

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间趣闻 /《维吾尔民间文学大典》编委会编. - 乌鲁木齐: 新疆人民出版社, 2006.2(2007.3重印)
(维吾尔民间文学大典)
ISBN 978 - 7 - 228 - 09839 - 2

Ⅰ.维... Ⅱ.维...Ⅲ.维吾尔族 - 民间故事 - 作品集 - 中国 - 维吾尔语（中国少数民族语言）
Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2006)第010571号

策　　划: 阿布都热合满.艾白
艾合买提.伊明

责任编辑: 艾合买提.伊明
责任校对: 阿布勒孜.阿巴斯 等

维吾尔民间趣闻 (维吾尔文)

《维吾尔民间文学大典》编委会 编

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐解放南路 348 号 邮编: 830001)
新疆新华书店发行
新疆新华印刷二厂印刷
880×1230 毫米 32 开本 13.75 印张 2 插页
2006年 2月第1版 2007年3月第2次印刷
印数: 4,001-7,000

ISBN 978-7-228-09839-2 定价: 21.00元

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي
ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار

ئۇيغۇر خەلق لەتىپىلىرى

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى
نەشرگە تەييارلىغان

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى №348)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا 2 ـ باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 1230 × 880 مىللىمېتىر، 32/1
باسما تاۋىقى: 13.75 قىستۇرما ۋارىقى: 2
2006 ـ يىلى 2 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2007 ـ يىلى 3 ـ ئاي 2 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 4,001-7,000
ISBN 978-7-228-09839-2
باھاسى: 21.00 يۈەن

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي، ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن

ئۈرۈمچى

2006-يىلى

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىغا دائىر
30 كىتاب نەشردىن چىقتى

ئۇيغۇر خەلق ئەپسانە - رىۋايەتلىرى
(2 كىتاب)

1. كۆك ياللىق بۆرە	19.00 يۈەن
2. كۆك گۈمبەز	19.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى
(10 كىتاب)

1. بۇلبۇلگويا	17.00 يۈەن
2. يېرىل تېشىم، يېرىل	17.00 يۈەن
3. قىلىچ باتۇر	18.00 يۈەن
4. ئەجدىھا يىگىت	17.00 يۈەن
5.كۆھىقاپ پادىشاھىنىڭ قىزى	18.00 يۈەن
6. مېھرى نىقاب	17.00 يۈەن
7. ھۆۋەي باتۇر	17.00 يۈەن
8. دانىشمەن دىۋانە ۋە ئادىل پادىشاھ	17.00 يۈەن
9. مەلىكە بەرنا	17.00 يۈەن
10. بۇقا موزايلاپتۇ	17.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى
(5 كىتاب)

1. ئەمىرگۆر ئوغلى	17.00 يۈەن
2. نۇزۇگۇم	17.00 يۈەن
3. يۈسۈپ - زىلەيخا	18.00 يۈەن

4. تاھىر ـ زۆھرە	18.00 يۈەن
5. كاككۇك بىلەن زەينەپ	19.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى

(5 كىتاب)

1. ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ①	15.00 يۈەن
2. ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ②	12.50 يۈەن
3. ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ③	16.50 يۈەن
4. ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ④	16.50 يۈەن
5. ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ⑤	15.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى

(2 كىتاب)

1. ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى ①	19.00 يۈەن
2. ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى ②	20.00 يۈەن

ئۇيغۇر خەلق مەسەللىرى	8.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق لەتىپىلىرى	21.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق لاپلىرى	4.50 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چاقچاقلىرى: ھېسام چاقچاقلىرى	15.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق ئويۇنلىرى	13.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق تېپىشماقلىرى	5.00 يۈەن

(بۇ بىر يۈرۈش 30 كىتابنىڭ ئومۇمىي باھاسى 480 يۈەن)

مۇندەرىجە

بۇقا موزايلاپتۇ 1
ساقى كاچ 5
پادىشاھنىڭ خانىشنى خورازغا نىكاھ
قىلدۇرۇشى 19
پادىشاھنىڭ ساز ئاڭلىشى.......................... 22
مازاقخور مازاقتا ئۆلەر.......................... 26
گۈل قىز.. 29
بىلىمەن 32
ئەينەك 36
مىس قازان 43
پادىشاھنىڭ كۆڭنى ئۈزارتىشى 48
ناداندىن تادان چىقار 51
ئىككى باي 55
سالام ئىيىت 59
ئۆز بېشىغا كەلمىگۈچە 62
يامان خوتۇندىن بەزگەك جىن قاچار 65
توخۇنى يولدا چىللىتارمەن 69
ئىككى ئالدامچى 72
ئىككى ھورۇننىڭ ئۆلۈمى 77

ئېشەكنى ئۆرۈپ خوتۇننى قورقۇتۇش 80
قارا مۇقچىنىڭ پىيىزى 83
بېخىل 86
داستىخان مەيدانىدىكى ماجىرا 88
كېكىردەك لەشكىرى بىلەن تائام لەشكىرى
ئوتتۇرىسىدىكى جەڭ 101
ئاچ كۆزلۈكنىڭ ئاقىۋىتى 107
بۇ قىز قايسى سۆزى بىلەن ئاتا - بالىغا
ياردى 108
بۇ قىز كىمگە تەئەللۇق 111
شۇنداقمۇ جاۋاب بولامدۇ 117
قىزنى كىمگە بەرسە مۇۋاپىق 119
قىزنىڭ چارىسى 126
مالچىنىڭ ئەقلى 128
پادىشاھ ۋە شاھماتچى 133
مىڭ تەڭگە پۇل 136
قەيەردە مېڭىش توغرا 139
قىز ئوغۇلنىڭ نېمىسى بولىدۇ 141
مۇغەمبەر تۈلكە 144
ئوتۇنچى يىگىتنىڭ جاۋابى 147

ئۈچ تۆگە 151
ئوغرى بىلەن قاراقچى 154
گۆھەرنى قانداق قىلىش كېرەك 159
تۈردى ماقۇلنىڭ قىزلىرى 168
ئۇ قانداق قۇتۇلۇپ قالدى 174
ھاكىم يىتكەن ئېشەكنى قانداق تاپتى 175
موللام ئوغرىنى قانداق تاپتى 177
دانىشمەن نېمە دېدى 179
بەش نان 181
تېپىشماقلىق چۆچەكلەرنىڭ جاۋابلىرى 183
بۆرە، تۈلكە ھەم بۆدۈنە 188
باتۇر ئۆچكە 204
تۈلكىنىڭ شاپائىتى 212
تاۋۇس ئەللەيىن 222
قورققاق 228
بۆرىنىڭ ئۆلۈمى 237
قۇتلۇق بىلەن قارلىغاچ 244
قازان تۇۋى 250
ئۇلاي بىلەن قاغا 254
تېكە، قوچقار ۋە بۇقا 259
ئۈچ دوست 263

كەكلىكلەر 266
شاھ بىلەن شاتۇتى 270
تۈلكىنىڭ ئۆلۈمى 277
بۆرە، تۈلكە ۋە ئېشەك 283
بېلىقئالغۇچ 286
بالا بىلەن تۈلكە 289
كىرپە بىلەن توشقان 291
تۈلكە بىلەن توشقان 293
ئېشەك، قوچقار ۋە خوراز 297
چاشقان قىز 308
ھىيلىگەر توشقان 312
ئادەم قالتىسمۇ، ھايۋانمۇ 316
ھىيلىگەر تۈلكە 321
تۈلكىنىڭ يولۋاسنى بابلىشى 323
قوينى قايسىسى يېدى 327
مۈشۈك پادىشاھ 332
تۆت دوست 335
موماي بىلەن بۆرە 339
يولۋاسنىڭ مۈشۈكنى ئۇستاز تۇتۇشى 344
خورازنىڭ ئەقلى 350

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

بۇقا موزايلاپتۇ

بۇرۇنقى زاماندا بىر ئاق كۆڭۈل كەمبەغەل ئۆتكەنىكەن، ئۇنىڭ موزايلىق بىر ئىنىكى بار ئىكەن. بىر كۈنى دېھقان ئىنەكنى سۇغارغىلى ئاچىقىپتۇ. موزاي ئىنەكنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپتۇ. دەل شۇ چاغدا يەنە بىر كىشىمۇ بۇقىسىنى سۇ-غارغىلى ئاچىقىقانىكەن، قايتار چېغىدا موزاي بۇقىغا ئەگىشىپ كېتىپ قاپتۇ. موزاينىڭ ئىگىسى ئىنىكىنى ئۆيگە ئاپىرىپ باغلاپ قويۇپ، بۇقىسى بار ئادەمنىڭكىگە موزاينى ئەكەلگىلى بېرىپتۇ. بىراق، بۇقىنىڭ ئىگىسى:

— بۇ موزاي مېنىڭكى. مېنىڭ بۇقام موزايلىدىغان خا-سىيەتلىك بۇقا. بۇ موزايغا ھەرقانداق كىشىنىڭ چىشى پاتـ-مايدۇ، — دەپ، مۇتتەھەملىك قىلىپ موزاينى بەرمەپتۇ. ئىككىيلەن تالىشىپتۇ، ئاخىر قازىنىڭ ئالدىغا بارماقچى بو-لۇشۇپتۇ. بۇقىنىڭ ئىگىسى ھېلىقى موزاينىڭ تېزىكىدىن بىر ياغلىق ئېلىپ قويىنىغا سېلىۋاپتۇ. موزاينىڭ ئىگىسى بولسا ھېچ نەرسە ئالماپتۇ. ئۇلار قازىنىڭ ئالدىغا كىرىپ ئې-گىلىپ تەزىم قىلىشىپتۇ.

— ھە، نېمە گەپ؟ — دەپتۇ قازى خۇشياقا - ياقماس قىياپەتتە. موزاينىڭ ئىگىسى ئېگىلىپ تۇرۇپ ئۆزىنىڭ ئەر-زىنى بايان قىپتۇ:

ــــ ھۆرمەتلىك قازىم، مېنىڭ بىر موزايلىق ئىنەكىم بو-
لۇپ، ئۇنى تۈنۈگۈن كۆلگە سۇغارغىلى ئاچىققانىدىم. قايتار
چاغدا موزىيىم بۇ كىشىنىڭ بۇقىسىغا ئەگىشىپ ئۇنىڭكىگە
كىرىپ كەتتى. موزاينى ئەكەتكىلى بارسام، بۇ كىشى: «بۇ
مېنىڭ موزىيىم، بۇ موزاينى مېنىڭ بۇقام تۇغقان» دەپ بەر-
مەيۋاتىدۇ. جاھاندا مۇشۇنداقمۇ مۇتتەھەملىك بولامدۇ، قازىم؟ !
بۇقىمۇ تۇغامدۇ، قازىم؟ ! بۇ دەۋانى ھەق سوراپ قويامدىكىن،
دېگەن ئۈمىدتە ئۆزلىرىنىڭ ئالدىغا كەلدۇق، ــــ دەپتۇ. موزاي-
نىڭ ئىگىسى ئەرزىنى تۈگىتىشىگە، بۇقىنىڭ ئىگىسى سۆزد-
نى باشلاپتۇ:
ــــ قارىمامىلا، قازىم، ماۋۇ قارا يۈز بەندە ئېغىلىمدىكى
موزاينى «مېنىڭ» دەپ، ئېلىپ كەتمەكچى بولۇۋاتىدۇ. بۇ،
قاراپ تۇرۇپ كىشىنى بوزەك قىلغانلىق ئەمەسمۇ؟ ! سىلىمۇ
ناھايىتى ئوبدان بىلىلا، بۇقا دېگەنمۇ بەزىدە موزايلايدۇ ئە-
مەسمۇ؟ موزاي مېنىڭ، بۇنىڭدا شەك يوق. بۇ دەۋانى
ئوبدانراق سوراپ قويسىلا، قازىم، ــــ دەپتۇ. بۇقا ئىگىسى
سۆزلەۋېتىپ تېزەك چىگىلگەن ئاق ياغلىقنى ئۈچ ـ تۆت قې-
تىم مۇشتلاپ قويۇپتۇ. قازى نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي، بىر-
دەم ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن:
ــــ مەن ئىچكەركى ئۆيگە كىرىپ كىتابقا قاراپ باقاي،
كىتابتا نېمە يېزىلغان بولسا، شۇ بويىچە سورايمەن، ــــ دەپ،
ئىچكەركى ئۆيگە كىرىپ كېتىپتۇ. قازىنىڭ تويماس كۆزى
بۇقا ئىگىسى مۇشتلاپ قويغان ئاق ياغلىققا چۈشكەنىكەن، ئۇ
ياغلىقتىكىنى تىللا دەپ ئويلاپ، بۇقا ئىگىسىگە پايدىلىق سۆز
قىلىپ، تىللانى قولغا چۈشۈرۈش كويىغا چۈشۈپتۇ. بىردەمدىن
كېيىن قورسىقىغا بىر ھىيلىنى پۈكۈپ ئۆيدىن چىقىپتۇ ـ
دە، گېلىنى قىرىپ تۇرۇپ موزاينىڭ ئىگىسىگە:

— مەن بۇرۇن بىلمەپتىكەنمەن، كىتابتا يېزىلىپتۇ، بۇ-
قىمۇ بەزىدە موزايلايدىكەن. بۇ كىشىنىڭ بۇقىسىنىڭ موزاي-
لىغىنى راست. موزايدا سېنىڭ ھەققىڭ يوق، ماڭ بېرىپ
ئىشىڭنى قىل، بۇنىڭدىن كېيىن يەنە مۇشۇنداق مۇتتەھەملىك
قىلساڭ، كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرىسەن! — دەپتۇ. موزاينىڭ ئى-
گىسى سۆز ياندۇرۇشقا جۈرئەت قىلالماي گەدىنىنى قاشلاپ،
ئىككى كۆزىنى ياشلاپ، ھەسرەتلىك تىنىپ ئاستا چىقىپ
كېتىپتۇ. بۇقا ئىگىسىمۇ خۇشال بوپتۇ ۋە چوڭ قەدەملەر بى-

لەن تالاغا مېڭىپتۇيۇ، قازىغا قوينىدىكى ياغلىقنى بەرمەپتۇ. قازى ھاپىلا - شاپىلا كىچىك ئوغلىنى:

— ئاۋۇ ئېگىز كىشىدە بىر ئاق ياغلىق بار، «دادام بەرسۇن دېدى» دەپ، ئېلىپ كەلگىن، — دەپ ئەۋەتىپتۇ.

ئوغۇل بېرىپ ھېلىقى ئېگىز ئادەمنىڭ پېشىگە چىڭ ئېسىلىپ: «ياغلىقنى بېرىڭ» دەپ، چىڭ تۇرۇۋاپتۇ. بۇقىنىڭ ئىگىسى ياغلىقنى بېرىپ كەينىگە قارىماي كېتىپ قاپتۇ، بالا ياغلىقنى دادىسىغا ئەكېلىپ بېرىپتۇ. قازى: «بىر ياغلىق تىللاغا ئىگە بولدۇم» دەپ، خۇشاللىقىدىن قىن - قىنىغا پاتماي قاپتۇ، ياغلىقنى باغرىغا بىرنەچچە قېتىم بېسىپتۇ، ئاندىن ئېچىپ قارىغانىكەن، ياغلىقتىكى قېتىپ كەتكەن موزاي تېزەكلىرى چېچىلىپ كېتىپتۇ، قازى يىلان چېقىۋالغاندەك تولغىنىپ، تاتىرىپ كېتىپتۇ، نېمە قىلىشىنى بىلمەي بۇدتەكلا تۇرۇپ قاپتۇ.

بىرنەچچە كۈندىن كېيىن بۇ قىزىقارلىق ۋەقە ئەلگە ئاڭلىنىپ، سۆز - چۆچەك بولۇشقا باشلاپتۇ. قازى شۇ قېتىملىق سوراقتىن كېيىن جامائەت ئارىسىدا باش كۆتۈرەلمەس بولۇپ كېتىپتۇ.

ساقى كاج

بۇرۇن بۇرۇن ئىكەن، چاشقان سامادا، ئۆردەك كاماردا، بۇرگە ھاۋادا ئىكەن. ئاشۇ زاماندا يىراقمۇ ئەمەس، يېقىنمۇ ئەمەس بىر ماكاندا بىر جۈپ ئەر - خوتۇن بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىر ئوغلى بار ئىكەن، ئوغلىنىڭ ئىسمى ساقى ئىكەن. ساقى تولىمۇ گۇمانخور، كاج ئىكەن، دائىم باشقىلار ياخشى نەسىھەت، مەسلىھەت بەرسە قوبۇل قىلمايدىكەن. ھەتتا، ھەرقانداق بىرەر جىددىي ئىشتىن خەۋەر يەتكۈزسىمۇ، ئۆزىنىڭ گۇمانخورلۇقى بىلەن «ئىشەنمەيمەن» دەپ ئۆز خىيالىغا كەلگەننى قىلىدىكەن. ئۇنىڭ كاجلىقى، گۇمانخورلۇقى ئۇن سەككىز ياشقا توشۇپ، قۇرامىغا يەتكەندە تېخىمۇ ئەدەپ كېتىپتۇ. لېكىن، بۇ قىلىقى دەسلەپ ئۇنىڭغا ئامەت، بەخت ئېلىپ كەپتۇ.

بىر كۈنى ساقى كۆرگەن چۈشىنى ئەسلەپ ئولتۇرسا، ئاتىسى ئۇنىڭ خىيالىنى بۇزۇپ ئىشقا بۇيرۇپ:

— ئوغلۇم ساقى، مەن سېنى يالغۇز ئوغۇل دەپ ئەتىۋارلاپ ئېغىر ئىشقا سالماي چوڭ قىلدىم. ئەمدى سەن ماڭا ياردەملىشىپ ئىشنىڭ ئېپى - جېپىنى بىل، مەندىن كېيىن قالساڭ، جاپا چېكىپ قالىسەن. ماڭ، بېرىپ قوغۇنلارنى سۇغىرىۋېتىپ كەل، بۇ يىل قوغۇنلار ئوخشىدى، كۈزدە قوغۇنلار سېتىلغاندا سېنى ئۆيلەپ قويىمەن، — دەپتۇ.

ساقى ئاتىسىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، ئاتام مېنى ئىشقا سېلىش ئۈچۈن ئۆيلەپ قويىمەن دەپ ئەخمەق ئەتمەكچى بولۇۋاتىدۇ، دەپ ئويلاپ:

— ئىشەنمەيمەن، — دەپتۇ. ئاتىسى ئوغلىنىڭ سۆزىگە ھەيران بولۇپ:

— نېمىگە ئىشەنمەيسەن؟ — دەپ سوراپتۇ. ساقى:

— ئۆيلەپ قويۇشۇڭغا ئىشەنمەيمەن، — دەپتۇ.

ئاتىسى ساقىنى قىزىقچىلىق قىلىۋاتىدۇ، دەپ ئويلاپ:

— ئىشەنمىسەڭ، بۇنى كۆزدە كۆرەيلى، ئاۋۋال بېرىپ قوغۇنلارنى سوغىرىۋېتىپ كەل، ھېچبولمىسا سەنمۇ يەيسەن ئەمەسمۇ؟ — دەپتۇ.

ساقى ئاتىسىغا كاجلىقىنى ئاقتۇرالماي، قوغۇنلارنى سۇغارغىلى بېرىپتۇ. ساقى سۇنى يەر قوشنىسى باينىڭ قوغۇنلۇقىنىڭ چۆنەكلىرىگە باشلاپ قويۇپ، خىيال سۈرۈپ ئولتۇ-

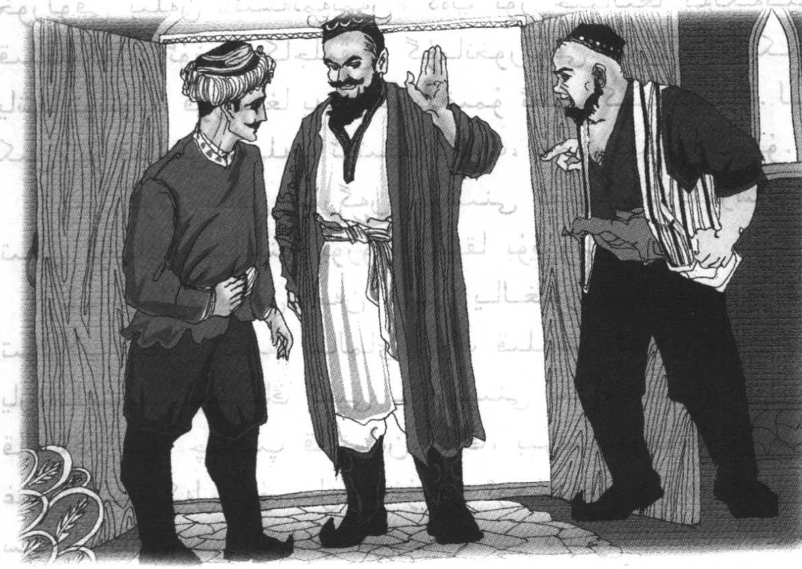

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com